

glede njihovih družbenih vlog itn. Izpolnitev *thimosa*, ki je mogoča v demokraciji, je tako hkrati izvir razcepov in konfliktov:

»Obstoj moralne dimenzije človekove osebnosti, ki nenehno vrednoti sebe in druge, pa ne pomeni, da gre za kakršnokoli strinjanje o bistvenih sestavinah moralnosti. V svetu *thimičnih* moralnih sebstev gre za stalno nestrinjanje, prepir in za jezo drugih na druge spričo množice velikih in majhnih vprašanj. Torej je *thimos*, celo v svojih skromnejših manifestacijah, začetna točka za konflikt med ljudmi.«⁴

Še v skladu s Fukuyamovim besedilom lahko govorimo o transponiranju *thimosa* z individualne na kolektivno raven. Razpravljanje o konturah državljanske vzgoje vključuje obe ravni problema *thimičnega*. Vendar je tu potrebna aktualna distinkcija. Čeprav se tako zahodne demokracije kot tako imenovane nove demokracije soočajo s problemi reformulacije pojma državljanstva spričo globalnih sprememb, pa je med obema skupinama demokratičnih sistemov pomembna razlika. Medtem ko v zahodnih demokracijah vsaj v načelnem pogledu socialna neenakost (z izjemo njenih drastičnih manifestacij, npr. glede problemov brezdomcev) ni predmet večjih sporov, ampak je kvečjemu stvar kanalizirane in obvladane konfliktnosti, pa so »nove demokracije« kot »prehodne družbe« vse po vrsti podvržene bolj in manj radikalnim procesom *nastajanja* novih velikih socialnih razlik. Če k temu prištejemo še dejstvo, da ta proces v mnogih pogledih spominja na zgodnji kapitalizem, je razumljivo, da je to vir nezadovoljstva ogrožene večine, ki nahaja svojo artikulacijo prav v dimenziji moralnega, ali kot bi rekli s Fukuyamo, v območju *thimosa*. Spričo tega je jasno, da je v takih okoliščinah težje izoblikovati konsenz o državljanski vzgoji. Kako naj ta v najboljšem primeru omogoči posamezniku razumevanje družbenih kompleksnosti, ga oboroži s sposobnostjo participacije v demokratičnem sistemu, vključno z zmožnostjo, da se individualno ali kolektivno postavi za svoje pravice človeka in državljana in ga nauči tolerantnega obravnavanja razlik? Pri tem naj bi šlo za to, da državljan svoje samospoštovanje uveljavlja s spoštovanjem drugih in drugačnih.

Če so pravkar strnjeno označeni smotri državljanske vzgoje pragmatični okvir, ki vsaj omogoča tvorbo osnovnega konsenza, pa je v »novih demokracijah« tako opredeljena državljanska vzgoja razlog za sumničenja, da so »v ozadju« takega koncepta neki skriti nameni. Na podlagi razraščajoče se družbene neenakosti se potemtakem tvorijo nove ideologije, ki računajo ravno na moralno ogorčenje in seveda ponujajo poudarjene vzor-

⁴ N. d., 181–182.